

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI LEAS vs EESTI

(Kaebus nr 59577/08)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

6. märts 2012

Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Leas vs Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) kojana, kuhu kuuluvad:

esinaine Nina Vajić,

kohtunikud Peer Lorenzen,

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Erik Møse,

ja *osakonna sekretär* Søren Nielsen,

olles pidanud nõu kinnisel istungil 14. veebruaril 2012,

on teinud järgmise otsuse, mis võeti vastu nimetatud kuupäeval.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb kaebusel (nr 59577/08) Eesti Vabariigi vastu, mille Eesti kodanik Johannes Leas (edaspidi „kaebaja”) esitas kohtule 28. novembril 2008. aastal inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel.

2. Kaebajat esindas Tallinna advokaat A. Luberg. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.

3. Kaebaja väitis eelkõige, et juurdepääsupiirangute tõttu jälitustoimikule tema suhtes läbi viidavas kriminaalmenetluses rikuti poolte võrdsuse põhimõtet ja tal ei olnud piisavaid võimalusi oma kaitse ettevalmistamiseks.

4. 8. märtsil 2010 otsustas viienda osakonna esimees teavitada riiki käesolevast kaebusest. EIK otsustas teha üheaegselt otsuse nii kaebuse vastuvõetavuse kui ka selle sisu kohta (artikli 29 lõige 1).

5. 1. veebruaril 2011 muutis EIK oma osakondade koosseisu (kohtureeglite 25. reegli lõige 1) ja eespool nimetatud kaebus määrati äsja moodustatud esimesele osakonnale.

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

6. Kaebaja sündis 1943. aastal ja elab Lemsis.

A. Kohtueelne uurimine

7. 31. mail 2005 algatati kaebaja, tolleaegse Kihnu vallavanema suhtes kriminaalmenetlus. Teda kahtlustati pistise võtmises karistusseadustiku § 293 lg 2 alusel. Oletatavasti oli ta kutsunud L.-i, OÜ G. esindajat osalema hankekonkursil sadamahoonete ja kohaliku muuseumihoone taastamistöödeks. Väidetavalt oli ta teinud ettepaneku kindlustada OÜ G. võit 10%-lise vastutasu

est tehingusummast, mis pidi talle makstama pärast vallavalitsuse tehtava ettemaksu laekumist osahingule.

8. 3. juunil 2005 andis prokurör loa kaebaja varjatud jälgimiseks (jälitustoimingu luba LÄRP 16/273). Luba anti ühepäevase jälitustegevuse teostamiseks ajavahemikus 6. juuni kuni 10. juuni 2005.

9. Vastavalt 7. juuni 2005 jälitusprotokollile teostati kaebaja varjatud jälgimine samal päeval. Kaebaja kohtus L.-ga, kes andis talle kilekoti, mille ta pani oma taskusse. Sündmuse videosalvestus lisati jälitusprotokollile.

10. 9. juunil 2005 andis prokurör uue loa jälitustegevuseks kriminaalasjas, kuid nähtavasti mingeid toiminguid selle loa alusel ei tehtud.

11. 10. juunil 2005 andis Tallinna Linnakohtu esimees loa kaebaja ja L.-i vaheliste vestluste salajaseks pealtkuulamiseks, -vaatamiseks ja salvestamiseks. Luba oli antud 10-päevase jälitustegevuse teostamiseks ja see kehtis kuni 10. juulini 2005.

12. Vastavalt 12. juuli 2005 jälitusprotokollile tehti salajased helisalvestused kaebaja ja L.-i vahelistest vestlustest 14. ja 29. juunil ning 5. juulil 2005. Helisalvestised ja vestluste stenogrammide väljavõtted lisati jälitusprotokollile.

13. 5. juunil 2005 vahistas politsei kaebaja ja L.-i nende kohtumise ajal kaebaja autos. Nende vahistamine videosalvestati. Salvestisest nähtub, et 85 000 Eesti krooni (u 5430 eurot) sisaldas kilekotti ja sularaha väljamakse tšekk OÜ-le G. leiti kaebaja auto kindalaekast.

14. Kaebaja end süüdi ei tunnistanud. Teda peeti vahi all 21. juulini 2005. L., keda süüdistati pistise andmises, ja O., (OÜ G. juhatause liige), keda süüdistati kaasaitamises, tunnistasid end süüdi ja neid ei võetud vahi alla.

15. 25. juulil 2005 keeldus prokurör võimaldamast kaebajale juurdepääsu jälitustegevusega kogutud teabele põhjusel, et see võib kahjustada kriminaalmenetlust või põhjustada kuriteo toimepanemise.

16. 2. jaanuaril 2006 palus kaebaja pärast talle kriminaaltoimiku tutvustamist riigiprokuröri lisada kriminaaltoimikule prokuröri ja kohtuniku otsused, millega anti luba jälitustegevuseks, et oleks võimalik hinnata nende jälitustoimingute seaduslikkust. 12. jaanuaril 2006 vastas prokurör, et jälitustoimingu lubasid hoitakse jälitustoimikus ja neid ei lisata kriminaaltoimikule; kriminaaltoimikule lisatakse vaid jälitusprotokollid koos nende lisadega.

17. Ajavahemikus 18. aprill kuni 21. aprill 2006 koostas prokurör süüdistusakti. Selles esitatud süüdistuste järgi oli kaebaja kutsunud L.-i osalema hankekonkursil sadamahoone taastamiseks ja teisel korral kohaliku muuseumi renoveerimistööde teostamiseks. L.-i ettevõtte võidu kindlustamiseks oli kaebaja küsinud ja saanud vastavalt 45 000 Eesti krooni (2880 eurot) ja 85 000 Eesti krooni (5430 eurot).

18. 27. aprillil 2006 esitas kaebaja prokurörile uue taotluse seoses jälitustoimingutega. Ta rõhutas, et jälitustoimingu lubadega tutvumine oli vajalik, et hinnata nende tõendite seaduslikkust, mis olid võetud jälitustoimikust kriminaaltoimikus kasutamiseks. Lisaks uuris ta, kas jälitustegevuse tagajärjel oli saadud lisateavet ja palus sellise teabe olemasolu korral juurdepääsu sellele, et ta saaks sarnaselt prokuröriga esitada selle osasid tõenditena.

19. 28. aprillil 2006 keeldus prokurör taotlust rahuldamast, märkides, et ainult tõendamiseseme asjaolud on lisatud kriminaaltoimikule.

B. Kohtumenetlused

1. Menetlus maakohtus

20. 8. mail 2006 esitas kaebaja Pärnu Maakohtule taotluse jälitustoimingute lubade lisamiseks kriminaaltoimikusse. Kaebaja märkis ühtlasi, et prokuröri oli olnud võimalus valida jälitustoimikust asjakohaseks peetavat teavet, ning väitis, et vastavalt poolte võrdsuse põhimõttele peab ka talle võimaldatama juurdepääs jälitustoimingutega saadud kogu teabele. Ta taotles kohtumäärust, mis kohustaks prokuratuuri võimaldama talle vastavat juurdepääsu.

21. 10. mail 2006 andis Pärnu Maakohus kaebaja, L.-i, O. ja OÜ G. kohtu alla.

22. 11. septembri 2006 ja 22. jaanuari 2007 kohtuistungitel kordas kaebaja oma taotlusi seoses jälitustoimingute lubadega. Samuti kahtlustas ta, et L. oli tegutsenud politsei teadmisel ja suunamisel. 22. jaanuari 2007 kohtuistungil kuulati kaebaja kaitsja taotlusel üle politseinik P., kellele kaitsja esitas mitmeid küsimusi eeluurimise käigus läbi viidud erinevate menetlustoimingute kohta.

23. 22. jaanuaril 2007 rahuldab kohus taotluse. Kohtumääruse kohaselt tuli kaebaja kaitsjale võimaldada juurdepääs kriminaalasjas jälitustegevusega kogutud teabele. Lisaks kohustas ta politseid esitama kohtule nimetatud jälitustoimingute load (prokuröri luba LÄRP 16/273 ja Tallinna Linnakohtu esimehe 10. juunil 2005 antud luba).

24. 5. veebruaril 2007 teatas kaebaja kaitsja maakohtule, et jälitustoimikut valdav politseiosakond keeldus talle juurdepääsu lubamast, väites, et vastavalt kehtivale seadusele on kaebaja kaitsjal sellele juurdepääs ainult kaebaja notariaalselt tõestatud volikirja alusel. Kaitsja palus kohtul muuta oma määrust, et nii temale kui ka kaebajale võimaldataks juurdepääs.

25. 7. veebruaril 2007 kohustas maakohus taas kord politseid võimaldama kaebajale ja tema advokaadile ühist juurdepääsu jälitustoimingutega kogutud materjalile. Kohus kordas, et politseile oli antud korraldus esitada kohtule jälitustoimingu load.

26. 8. veebruaril 2007 otsustas politseikomissar, et kaebajale, kuid mitte tema advokaadile, võimaldatakse juurdepääs materjalile, millele tuginesid tema vastu esitatud süüdistused.

27. 12. veebruari 2007 kohtuistungil teatas kaebaja advokaat kohtule, et politsei oli keeldunud täitmast kohtumäärust ja et kaebaja arvates oli tema kaitse tõsiselt ohtu seatud. Riigiprokurör leidis, et politseikomissari otsus tuleks tühistada. Ta tühistas selle 16. veebruaril 2007. Samal kohtuistungil teatas kohus, et ta oli vahepeal uurinud jälitustoimingute lubasid. Vastavalt kohtuistungil protokollile tegi kohtunik lühikokkuvõtte prokuröri 9. juuni 2005 loast LÄRP 16/273 ja Tallinna Linnakohtu esimehe 10. juunil 2005 loast. Kohtuistungis tehti vaheaeg, et kaebaja ja tema advokaat saaksid tutvuda jälitustoimingutega kogutud materjaliga.

28. 4. aprillil 2007 võimaldati politseiosakonna valdustes kaebajale ja tema kaitsjale juurdepääs prokuröri 3. juuni 2005 loale LÄRP 16/273 ja Tallinna Linnakohtu esimehe 10. juunil 2005 loale. Vastutav politseikomissar teatas maakohtule, et kaebaja kaitsja ei soovinud tutvuda muu jälitustoimingutega kogutud materjaliga, sest see materjal oli sama kui see, mis on lisatud kohtusse esitatud kriminaaltoimikusse.

29. 17. mai 2007 kohtuistungil võttis kaebaja kaitsja seisukoha, et politseiosakonna valdustes kutsuti neid tutvuma sama materjaliga, mida oli plaanis uurida kohtus, ja et juurdepääsu muule teabele ei võimaldatud. Ta väitis, et salajased salvestised ei ole tõenditena lubatavad ja kordas, et prokuröri oli olnud parem võimalus valida ja esitada jälitustegevusega kogutud tõendeid. Ta kordas oma kahtlust, et L. oli teinud koostööd politseiga.

30. 15. oktoobri 2007 kohtuistungil märkis prokurör, et 12. veebruari 2007 kohtuistungil oli kohus eksinud viitamisel prokuröri antud jälitustoimingu loa numbrile. Vahepeal oli luba jälle esitatud kohtule. Kohus täpsustas, et prokuröri luba LÄRP 16/273 oli väljastatud 3. juunil 2005. Kaebaja tõstatab eksitust puudutava küsimuse – mitte ainult jälitustoimingute lubade numbrite suhtes, vaid ka nende väljaandmise kuupäevade suhtes. Ta palus kohtul kohustada prokuröri

esitada load kohtuistungil. Prokurör vaidles vastu, et üldjuhul jälitustoimingute lubasid kohtule esitatavasse toimikusse ei lisata, kuid antud olukorras pidas ta asjakohaseks need load toimikusse siiski lisada. Pärast lühikest vaheaega hankis prokurör prokuröri loa LÄRP 16/273 (väljastatud 3. juunil 2005) ja Tallinna Linnakohtu esimehe loa LÄRP 16/287 (väljastatud 10. juunil 2005) ning esitas need kohtuistungil. Nimetatud load lisati kohtutoimikusse. Prokurör ja kohus kinnitasid, et 9. juuni 2005 luba oli kohtule esitatud, kuid selle alusel ei oldud jälitustoiminguid tehtud. Kaebaja taotlust esitada viimati nimetatud luba ja lisada see kohtuasja toimikusse ei rahuldatud.

31. 30. novembril 2007 mõistis Pärnu Maakohus kaebaja süüdi vastavalt süüdistusele ning karistas teda kahe aasta ja kuuekuulise tingimisi vangistusega. Nii L. kui ka tema ettevõtte (OÜ G.) mõisteti süüdi pistise andmises. Menetlus O. osas lõpetati, kuna tema süü ei olnud suur ja puudus avalik menetlushuvi. Prokuröri samasuguse taotluse L.-i osas jättis kohus rahuldamata.

32. Kohus tugines L.-i ja O. ütlustele, kes mõlemad tunnistasid end süüdi kaebajale 130 000 krooni (8310 eurot) andmises kahes jaos. L.-i ütlusi kinnitasid O. ütlused, kes oli raha sularahaautomaadist ja pangast välja võtnud, et L. saaks selle kaebajale üle anda. Kohus pidas ebausutavaks, et L. ja O. oleksid mõlemad andnud süüstavaid ütlusi enda ja kaebaja kohta ilma mingisuguse aluseta. Ükski süüdistatav ei olnud öelnud, et nad peavad vimma mõne kaassüüdistatava vastu.

33. Pistise andmise esimese episoodi osas tugines kohus täiendavalt videosalvestisele L.-i kohtumisest kaebajaga ja talle kilekoti andmisest, mille viimane pani oma taskusse. Vastavalt 7. juuni 2005 jälitusprotokollile oli salajaseks videosalvestamiseks loa andnud prokurör. Kohus täheldas, et prokuröri luba oli antud 3. juunil 2005 jälitustegevuse teostamiseks kestusega üks päev ning see kehtis 6. juunist 10. juunini 2005. Kohtu arvates ei olnud mingit põhjust pidada jälitustoimingut ebaseaduslikuks ega ebausaldusväärseks: see oli läbi viidud ühel päeval loa kehtivuse ajavahemikus. Lisaks tugines kohus pangaväljavõttele, mille kohaselt kõne all olev raha oli välja võetud varsti pärast seda, kui ettevõtte oli saanud vallavalitsuselt ettemaksu. Peatselt pärast raha väljavõtmist oli L. andnud selle kaebajale. Samuti uuris kohus kaht helisalvestist, mis olid L.-lt konfiskeeritud. Salvestised sisaldasid L.-i vestlusi kaebajaga, millest võis aru saada, et nad olid maksetes kokku leppinud ja et L. oli andnud kaebajale 45 000 krooni.

34. Pistise andmise teise episoodi osas kuulas kohus üle mitmeid tunnistajaid – vallavalitsuse ametnikke ja ettevõtete esindajaid, kelle nimel L. oli teinud fiktiivseid pakkumisi, et tema enda ettevõtte pakkumine oleks parim. Samuti kuulas kohus 14. ja 29. juunil ning 5. juulil 2005 Tallinna Linnakohtu esimehe 10. juunil 2005 loa alusel tehtud salajasi helisalvestisi. Kohus märkis, et tal ei olnud mingit põhjust kahelda jälitustoimingu loa seaduslikkuses. Salvestised sisaldasid L.-i ja kaebaja vahelisi vestlusi, milles viidati kindlatele rahasummadele. Lisaks mängiti kohtuistungil ette videosalvestis kaebaja ja L.-i vahistamisest 5. juulil 2005, millest nähtus, et kilekott 85 000 krooniga ja sularaha väljamakse tšekk OÜ-le G. leiti kaebaja auto kindalaekast. Samuti tugineti mitmetele muudele dokumentaalsetele tõenditele ja tunnistajate ütlustele.

2. Menetlus ringkonnakohtus

35. Kaebaja vaidles süüdistusele vastu ja esitas maakohu otsuse peale apellatsioonkaebuse. Ta väitis muu hulgas, et talle ei oldud võimaldatud juurdepääsu jälitustoimingutega saadud kogu teabele ning et sellega rikuti poolte võrdsuse põhimõtet ja tema kaitseõigusi. Lisaks kaebas ta eksituse üle jälitustoimingute lubade kuupäevade ja numbrite osas. Kohtule oli esitatud –

väljaspool kohtuistungeid – kaks prokuröri luba kuupäevadega 3. ja 9. juuni 2005, millel oli nähtavasti olnud sama number.

36. Tallinna Linnakohtu esimehe 10. juunil 2005 loa osas märkis kaebaja, et see oli ette nähtud kümnapäevaseks jälitustegevuseks ning kehtis 10. juulini 2005. Ta juhtis tähelepanu sellele, et helisalvestised olid tehtud 14. ja 29. juunil ning 5. juulil 2005 nimetatud loa alusel. Kuna kaebajale ei olnud võimaldatud juurdepääsu jälitustoimingutega saadud kogu teabele, ei olnud võimalik tuvastada, kas kõne all olev toiming piirnes ka tegelikult loas märgitud kümne päevaga. Ta rõhutas, et ajavahemik esimesest (14. juuni) viimase (5. juuli) salajase salvestamiseni oli pikem kui kümme päeva. Maakohus oli vaid märkinud, et tal ei olnud mingit põhjust kahelda jälitustoimingu loa seaduslikkuses, kuid ta ei olnud oma otsuses avaldanud arvamust jälitustoimingute seaduslikkuse kohta, nimelt selle kohta, kas lubatud kümnapäevast ajavahemikku ületati.

37. Samuti kordas kaebaja oma kahtlust, et L. oli tegutsenud politsei huvides ja suunamisel.

38. Prokurör väitis, et kohus oli uurinud jälitustoimingutega saadud tõendite seaduslikkust kõigi oma käsutuses olnud vahenditega ning märkis, et vastavalt riigisaladuse seadusele oli kohtul soovi korral võimalik uurida jälitustegevusega saadud teavet. Seetõttu ei ole kaebaja väide, et kohtunik uuris jälitustoiminguid väljaspool kohtuistungeid, kohane: kohus oli täitnud oma ülesannet ja näidanud üles sobival määral huvi kriminaalasjaga seotud teabe vastu.

39. 19. märtsil 2008 jättis Tallinna Ringkonnakohus maakohtu otsuse muutmata. Kohtu arvates oli kaebaja süü tõendatud ka juhul, kui jätta kõrvale kaitse poolt vaidlustatud tõendid.

40. Ringkonnakohus leidis, et puudusid veenvad põhjused arvamaks, et L. oli teinud koostööd politseiga; asjaolu, et teda süüdistati süüteo toimepanemises pigem kinnitas seda, et politsei oli saanud teavet kolmandatelt isikutelt, kelle huvides oli osa jälitustegevusega saadud teabe saladuses hoidmine. Ringkonnakohtu järgi ei rikutud kaebaja õigust võistlevale kohtumenetlusele põhjusel, et prokuröril – kuid mitte kaitsel – oli olnud juurdepääs jälitustoimingutega saadud kogu teabele. Kohtu arvates ei olnud mingit põhjust koormata kriminaaltoimikut tähtsusetu teabega. Kaitse õigusi ei rikutud, kuna prokurör ei olnud esitanud kõne all olevat teavet tõendina kaebaja vastu. Samuti ei olnud maakohus tuginenud tõenditele, mida ei olnud kohtuistungitel uuritud.

41. Ringkonnakohus leidis, et olukorras, kus maakohus oli kontrollinud jälitustegevuse seaduse alusel kogutud tõendite saamise seaduslikkust väljaspool kohtuistungeid, tuleb lähtuda maakohtu korralikkuse ja aususe presumptsioonist. Vastavalt kohtute seadusele on kohtunikel ligipääs riigisaladusele. Maakohus ei olnud jälitustegevuse materjalidega tutvumist toimetanud salaja, vaid oli fikseerinud selle kohtuistungis protokollis.

42. Ringkonnakohus nõustus, et maakohus oli uurinud jälitustoimingute lubasid. Kohus uuris omalt poolt üksikasjalikult lubade ja nende alusel läbi viidud jälitustoimingute sisu ning leidis, et ei saa olla mingit kahtlust, et jälitustoimingute load olid antud tagasiulatuvalt. Lisaks leidis kohus, et kuna 9. juuni 2005 loa alusel ei viidud läbi ühtegi jälitustoimingut ja kuna vastavat luba ei kasutatud tõendina, ei olnud mingit põhjust lisada see luba kohtuasja toimikule.

43. Oma kassatsioonis Riigikohtule märkis kaebaja muu hulgas, et maakohtus peetud menetluse ajal ei olnud ta teadlik olnud, et avalike kohtuistungite vahel oli maakohus uurinud mitte ainult jälitustoimingute lubasid, vaid ka muud jälitustegevusega saadud materjali. Ta väitis, et sellisel juhul (vastavalt prokuröri nenditule ringkonnakohtus ja ringkonnakohtu otsuses sedastatule) rikuti avaliku kohtuistungis ja võistleva kohtumenetluse nõudeid.

44. Oma vastuses kaebaja kassatsioonile väitis prokurör muu hulgas selgelt, et käesolevas asjas oli maakohtu kohtunik uurinud jälitustoimingute lubasid ja jälitustoimikut.

45. 5. juunil 2008 keeldus riigikohus kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse võtmast.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

A. Kriminaalmenetluse seadustik

46. Kriminaalmenetluse seadustiku § 111 sätestab, et jälitustoiminguga saadud teave on tõend, kui selle saamisel on järgitud seaduse nõudeid.

47. Vastavalt KrMS §-le 112 võib jälitustoimingu luba anda eeluurimiskohtunik või prokurör sõltuvalt kõne all oleva jälitustoimingu liigist.

48. KrMS § 113 sätestab, et jälitusprotokollile kantakse muu hulgas jälitustoiminguga saadud teave. Jälitusprotokollile lisatakse vajaduse korral foto, film, heli- või videosalvestis.

49. KrMS § 115 käsitleb varjatud jälgimist ja § 118 käsitleb tehniliste sidekanalite kaudu edastatava teabe või muu teabe salajast pealtkuulamist või -vaatamist. Mõlemad paragrahvid näevad ette, et asjakohase jälitustegevusega saadud teave tuleb lisada jälitusprotokollile, kui see on vajalik kriminaalasja lahendamiseks (vastavalt § 115 lg 3 ja § 118 lg 2).

50. KrMS § 121 lg 2 sätestab, et puudutatud isiku soovil võimaldatakse tal tutvuda tema kohta kogutud jälitustoimingu materjaliga. Siiski võib teatud juhtudel jätta prokuröri loal sellise teabe tutvustamata. Selliseks teabeks loetakse muu hulgas andmeid: teiste isikute eraelu kohta; mille tutvustamine võib kahjustada teise isiku õigusi ja vabadusi; mis sisaldavad riigisaladust; mille tutvustamine võib seada ohtu jälitusasutuse töötaja, jälitustegevusse kaasatud isiku või jälitustegevuses osalenud muu isiku elu, tervise, au ja väärikuse ning vara või kahe viimati nimetatud õiguse hoida koostöö jälitusasutusega saladuses; või mille tutvustamine võib kahjustada kriminaalmenetlust või soodustada kuritegevust. Tutvustamata võib jätta ka andmed, mida ei ole võimalik eraldada ja esitada selliselt, et neist ei ilmneks eespool nimetatud andmed.

B. Jälitustegevuse seadus

51. Jälitustegevuse seaduse § 8 lg 1 kohustab jälitusasutusi kaitsma jälitustegevuses osalevaid või osalenuid ja selleks kaasatud või kaasatud olnud isikuid ning muu hulgas tagama nende koostöö salajasuse.

52. JTS § 10⁴ lg 1 näeb ette, et jälitusmenetluse käigus kogutud teave säilitatakse jälitustoimikus.

53. JTS § 16 lg 4 sätestab, et jälitusteabe kasutamine tõendina kriminaalasjas ei tohi kaasa tuua jälitustegevuse salajaste andmete ning jälitustegevuses osalenud ja sellesse kaasatud isikute avalikustamist ilma nende nõusolekuta.

54. Vastavalt JTS § 17 lg 2 võib isiku õigust tutvuda tema kohta kogutud jälitustoimingu materjaliga piirata KrMS § 121 lg 2 sätestatud alustele sarnastel alustel (vt punkt 50 ülal).

55. JTS § 18 sätestab, et igauks võib esitada jälitusasutuse juhile või jälitusasutuse kõrgemalseisvale asutusele vaide või prokuratuurile kaebuse jälitusasutuse tegevuse peale jälitustoimingute teostamisel. Lisaks on igauhel õigus seaduses ettenähtud korras pöörduda kohtusse, kui jälitustoiminguga on rikutud tema õigusi ja vabadusi.

C. Riigisaladuse seadus

56. Käsitletaval ajal kehtinud riigisaladuse seaduse § 4¹ lg 3 sätestas, et piiratud tasemega riigisaladuseks on jälitusasutuste poolt kriminaalmenetluse seadustiku §-de 115–120 alusel kogutud teave ning teabe kogumisel kasutatud meetodid, taktika ja tehnilised vahendid ulatuses, mis on vajalik teabe kasutamisel tõendina.

57. Vastavalt riigisaladuse seaduse § 23 lg 1 p-le 4 oli kohtunikel õigus juurdepääsuks riigisaladusele.

58. Riigisaladuse seaduse § 25 sätestas, et „piiratud“, „konfidentsiaalse“ või „salajase“ tasemega riigisaladusele juurdepääsu õigus on kriminaalmenetluse osalisel uurija, prokuröri või kohtu põhistatud määruse alusel, kui juurdepääs on kriminaalasja lahendamiseks vältimatult vajalik. Juurdepääsu ei lubata, kui see seab ohtu jälitustegevuse seaduse § 8 lõikes 1 sätestatud kohustuste täitmise, (vt punkt 51 ülal) ja samuti ei lubata juurdepääsu „täiesti salajase“ tasemega riigisaladusele.

D. Riigikohtu praktika

59. Riigikohtu kriminaalkollegium märkis oma 17. jaanuari 2005. aasta otsuses (kohtuasjas nr 3-1-1-114-04), et KrMS §-st 111 tuleneb üheselt, et mis tahes seaduserikkumine jälitustegevuse vahendusel teavet kogudes välistab selle teabe tõendina kasutatavuse.

60. 5. detsembri 2008. aasta otsuses (kohtuasjas nr 3-1-1-63-08) kordas Riigikohtu kriminaalkollegium, et mis tahes jälitustoimingu käigus toimunud seaduserikkumine toob endaga automaatselt kaasa saadud teabe tõendina kasutamise lubamatuse. Kohus leidis, et KrMS § 111 nõuete täitmist tõendi kogumisel peab olema võimalik kontrollida kõigil kohtumenetluse pooltel. Seega lasub kohtul vastava taotluse esitamise korral kohustus veenduda eeskätt jälitustoimingu lubatavuse eelduseks oleva kohtu või prokuratuuri loa olemasolus ning selles, et tõendina kasutatav teave on saadud just lubatud toimingute käigus ja loas märgitud ajavahemikul. Riigikohus märkis, et kohtul tuleb jälitustoimingu seaduslikkust kontrollides tagada seda puudutavate dokumentide kui riigisaladuse kaitstus, millest tuleneb jälitustoimiku materjali avaldamise keeld kohtulikul arutamisel. Kujundanud jälitustoimiku pinnalt oma seisukoha konkreetsetes kriminaalasjas läbiviidud jälitustoimingu seaduslikkuse osas, saab kohus selle kohtulikul arutamisel siiski avaldada. Kohtu sellekohase järelduse avaldamine kohtumenetluse pooltele peab nähtuma istungi protokollist ning vajaduse korral ka kohtuotsusest.

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 JA ARTIKLI 6 LÕIKE 3 PUNKTI B VÄIDETAV RIKKUMINE

61. Kaebaja kaebas, et rikuti poolte võrdsuse põhimõtet ja et tal ei olnud piisavalt võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks, kuna tal puudus juurdepääs jälitustoimikule. Ta tugines konventsiooni artiklile 6, mille asjakohane osa sätestab:

„1. Igaühel on [...] temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õigus õiglasele [...] kohtumenetlusele [...] kohtus.

[...]

3. Igal kuriteos süüdistataval on vähemalt järgmised õigused:

[...]

b) saada piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks;

[...]“

62. Riik vaidles sellele väitele vastu.

A. Vastuvõetavus

1. Poolte seisukohad

63. Riik väitis, et kaebaja ei ole ammendanud kõiki riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. Esiteks ei ole ta kasutanud jälitustegevuse seaduse §-s 18 sätestatud õigust pöörduda seaduses ettenähtud korras kohtusse, mida ta oleks võinud teha, kui ta oleks arvanud, et jälitustegevusega rikuti tema õigusi ja vabadusi. Teiseks oleks kaebaja võinud enne süüdistusakti koostamist esitada prokuratuurile kaebuse uurimisasutuse menetlustoimingute või määruse peale, kui ta leidis, et tema õigusi on rikutud. Riigiprokuratuuri otsuse peale saab kaebuse esitada maakohus (vastavalt KrMS § 228 ja § 230). Riik väitis, et kaebaja ei olnud vaidlustanud prokuröri 12. jaanuari ja 28. aprilli 2006. aasta otsuseid.

64. Samuti väitis riik, et kaebaja ei olnud tõstatanud kriminaalmenetluse seadustiku või jälitustegevuse seaduse asjakohaste sätete põhiseaduslikkuse küsimust.

65. Viimaseks juhtis riik tähelepanu sellele, et lubamatu ja ebaseaduslik jälitustegevus on karistusseadustiku alusel karistatav, kuid kaebaja ei olnud esitanud selles osas ühtegi kriminaalõiguslikku kaebust.

66. Kaebaja väitis, et mis tahes taotluse rahuldamisest keeldumine kohtueelses menetluses ei takista taotluse kordamist kohtumenetluses (KrMS § 225 lg 3). Seega ei olnud ta kohustatud esitama kohtusse kaebust prokuröri otsuste peale. Selle asemel palus ta otse maakohult temale juurdepääsu lubamist jälitustegevuse materjalile ja kohus rahuldaski tema taotluse.

67. Kaebaja sõnul ei olnud mingit põhjust vaidlustada kõne all olevate sätete põhiseaduslikkust, kuna tema õigusi oleks saanud kaitsta kehtivate sätete alusel. Küsimus oli pigem selles, et politsei ei täitnud kohtu korraldusi, kuid kohtud ei teinud sellest mingeid järeldusi.

2. EIK hinnang

68. EIK kordab, et ainukesed õiguskaitsevahendid, mis kaebaja peab ammendama, on need, mis on seotud väidetavate rikkumistega ning mis on samal ajal kättesaadavad ja piisavad. Lisaks ei tohi kaebajat, kes on ammendanud ilmselt tõhusa ja piisava õiguskaitsevahendi, kohustada appi võtma muid õiguskaitsevahendeid, mis olid kättesaadavad, kuid tõenäoliselt mitte edukamad (vt muu hulgas *Aquilina vs. Malta* [suurkoda], nr 25642/94, p 39, EIK 1999-III, ja *Micallef vs. Malta* [suurkoda], nr 17056/06, p 58, 15. oktoober 2009).

69. EIK leiab, et käesolevas asjas ei ole kaebaja kaebused riigisiseses menetluses ja menetluses EIK-s suunatud uurimisasutuste tegevuse kui sellise vastu, sest ta ei vaidlustanud nende tegevust nt eraelu austamise õiguse alusel. Pigem kaebas ta õiglase kohtumenetluse puudumise üle seoses jälitustoimingute seaduslikkuse järelevalvega (kas need viidi läbi kooskõlas lubadega) ja poolte võrdse juurdepääsuga jälitustoimingutega kogutud teabele.

70. EIK arvates väljendas kaebaja riigisiseses kohtus piisavalt ja mitmel korral oma kahtlusi seoses jälitustoimingute seaduslikkusega ja juurdepääsu puudumisega jälitustegevuse materjalile. EIK märgib, et maakohus püüdis olukorda parandada kaebaja juurdepääsutaotluste

rahuldamisega. Lisaks ei soovitanud ei esimese astme ega teise astme kohus kaebajal vaidlustada prokuröri või politsei otsused. Selle asemel analüüsisid kohtud jälitustoimingute seaduslikkust ja seda, kas küsimust seoses kaebaja juurdepääsuga jälitustoimiku materjalile käsitleti ega jätnud läbi vaatamata menetluslikul alusel.

71. EIK leiab, et antud asjaoludel ei olnud kaebaja kohustatud kasutama muid riigi poolt soovitatud alternatiivseid õiguskaitsevahendeid. Sellest järeldub, et käesolevat kaebust ei saa jätta läbivaatamata riigisiseste õiguskaitsevahendite mitteammendamise tõttu ja et riigi vastuväidet seega ei rahuldada. Lisaks märgib EIK, et kaebus ei ole selgelt põhjendamatult konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses ega vastuvõetamatu mis tahes muul alusel. Seetõttu tuleb see tunnistada vastuvõetavaks.

B. Sisu

1. Poolte seisukohad

72. Kaebaja väitis, et talle ei võimaldatud juurdepääsu jälitustoimingutega saadud kogu teabele. Vastavalt tema seisukohale oli juurdepääs jälitustegevusega saadud teabele vajalik esiteks sellepärast, et kaitse soovis teha oma valiku tõenditest, millele kriminaalmenetluses tugineda, lisaks prokuröri valitutele. Teiseks oleks juurdepääs jälitustegevusega saadud teabele võimaldanud kaitasel hinnata, kas nimetatud teave oli saadud seaduslikult, s.t vaidlustada prokuröri esitatud tõendite vastuvõetavus.

73. Riik oli seisukohal, et jälitustoimingud kaebaja suhtes viidi läbi prokuröri ja kohtuniku antud lubade alusel. Lisaks oli maakohus kaebaja kohtumenetluses uurinud neid lubasid ja samuti tegelike jälitustoimingute vastavust nendele lubadele. Riigi väitel protokolliti esimese astme kohtu järeldused 12. veebruari ja 15. oktoobri 2007. aasta kohtuistungis protokollides ja kohtuotsustes. Asjaolu, et kohus oli uurinud jälitustoimiku sisu oli tõendatud ka kohtu avaldusega kohtuistungis protokollis, mille järgi ei viidud ühtegi jälitustoimingut läbi 9. juunil 2005 antud loa alusel.

74. Riik väitis, et kaebajal oli olnud juurdepääs kõikidele tõenditele, mille alusel teda süüdistati, ja et kõiki neid tõendeid oli kohtus uuritud. Seoses juurdepääsupiirangutega jälitustoimikule leidis riik, et jälitustegevus on oma olemuselt salajane ning see kaotaks oma otstarbe, kui avaldataks kogu jälitustoimikus sisalduv teave, sh andmed jälitustegevuses osalenud isikute kohta. Teatud teave oli riigisaladuse seaduse alusel kaitstud riigisaladusena, kuid tasakaalustava meetmena oli kohtunikel juurdepääs vastavale teabele. Riigi arvates peaks jälitustoimingute lubade ja nende alusel läbi viidud toimingute kohtulikku läbivaatamist pidama piisavaks kontrolliks, kuna sellega on tagatud ühelt poolt süüdistatava õiguste kaitse ja teiselt poolt jälitustegevuse salajasus. Antud kohtuasjas oli maakohtu kohtunik uurinud tervet jälitustoimikut. Seetõttu oli tagatud, et toimik ei sisaldanud kaebajat süüst vabastavaid tõendeid, mida prokurör oleks võinud varjata. Samuti märkis riik, et kaebaja ei suutnud täpselt selgitada, mida ta soovis jälitustoimikus sisalduva tutvustamata materjaliga tõendada või täpselt millist materjali ta soovis sellest toimikust saada.

75. Viimaseks juhtis riik tähelepanu sellele, et kaebaja süüdimõistmine ei tuginenud ainult jälitustegevuse vahendusel saadud tõenditele. Riik viitas ringkonnakohtu otsusele, mille järgi kaebaja süü oli tõendatud isegi juhul, kui tema poolt vaidlustatud tõendid oleks kõrvale jäetud.

2. EIK hinnang

76. EIK kordab, et artikli 6 lõike 3 tagatised on lõikes 1 sätestatud õiguse õiglasele kohtumenetlusele spetsiifilised aspektid. Kohtuasja asjaolusid arvestades leiab EIK, et ei ole vaja uurida kaebaja väiteid lõike 3 punkti b põhimõttest eraldiseisvana, kuna nende väidete sisuks on kaebus, et talle ei võimaldatud õiglast kohtumenetlust. Seetõttu uurib EIK küsimust, kas menetlus oma terviklikkuses oli õiglane (vt *Edwards vs. Ühendkuningriik*, 16. detsember 1992, p-d 33–34, seeria A nr 247-B; ja *Rowe ja Davis vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 28901/95, p 59, EIK 2000-II).

77. Õiglase kohtumenetluse õiguse põhimõtteline aspekt on see, et kriminaalmenetlus, sh sellise menetluse protseduurilised elemendid, peaks olema võistlev ning prokuröri ja kaitse vahel peaks valitsema poolte võrdsuse põhimõte. Kriminaalasjas tähendab õigus võistlevale kohtumenetlusele seda, et nii prokuröril kui kaitasel peab olema võimalik saada teavet toimikus olevate teise poole esitatud seisukohtade ja tõendite kohta ning võimalus neid kommenteerida (*Brandstetter vs. Austria*, 28. august 1991, p-d 66–67, seeria A nr 211). Lisaks nõuab artikli 6 lõige 1, et prokurör avaldaks kaitsele kõik tema valduses olevad süüdistatava kasuks või kahjuks olevad tõendid (vt *mutatis mutandis Rowe ja Davis*, eespool viidatud, p 60).

78. Siiski ei ole õigus asjakohaste tõendite avaldamisele absoluutne õigus. Mis tahes kriminaalmenetluses võib esineda võistlevaid huvisid, nt riigi julgeolek või vajadus kaitsta tunnistajaid kättemaksu eest või hoida saladuses politsei meetodeid kuriteo uurimisel, mida tuleb arvestada süüdistatava õiguste vastukaaluna (*Doorson vs. Holland*, 26. märts 1996, p 70, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II). Mõnes asjas võib olla vajalik varjata kaitse eest teatud tõendeid, et kaitsta teise isiku põhiõigusi või olulist avalikku huvi. Siiski on artikli 6 lõike 1 alusel lubatavad vaid sellised kaitse õigusi piiravad meetmed, mis on äärmiselt vajalikud (vt *Van Mechelen jt vs. Holland*, 23. aprill 1997, p 58, *Reports* 1997-III). Selleks et tagada süüdistatavale õiglane kohtumenetlus, peab kaitse õiguste piiramisega põhjustatud raskusi piisavalt määral tasakaalustama kohtu poolt järgitava menetlusega (vt *mutatis mutandis Rowe ja Davis*, eespool viidatud, p 61, viidetega eespool viidatud kohtuasjadele *Doorson* ja *Van Mechelen*).

79. Kohtuasjades, kus tõendeid on kaitse eest varjatud avaliku huvi põhjusel ei ole EIK ülesanne otsustada, kas selline mitteavaldamine oli äärmiselt vajalik või mitte, sest üldjuhul on riigisisestel kohtutel kohustus hinnata neile esitatud tõendeid (vt *Edwards*, eespool viidatud, p 34). Igal juhul ei ole paljudes kohtuasjades, nagu käesolevas kohtuasjas, kus kõne all olevaid tõendeid ei ole kunagi tutvustatud, EIK-l võimalik üritada kaaluda avalikku huvi mitteavaldamise vastu ja süüdistava huvi tutvuda materjaliga. Seetõttu peab EIK hoolikalt uurima otsustusprotsessi, et tagada nii suures ulatuses kui võimalik selle vastavus nõuetega võimaldada võistlev kohtumenetlus ja poolte võrdsus ning seonduvad piisavad tagatised süüdistatava huvide kaitsmiseks (vt *Fitt vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 29777/96, p 46, EIK 2000-II, ja *Jasper vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 27052/95, p 53, 16. veebruar 2000).

80. Täpsemalt sätestab artikli 6 lõike 3 punkt b, et süüdistataval on õigus saada „piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks“ ning see tähendab, et kaitse sisuline tegevus võib sisaldada kõike, mis on „vajalik“ kohtumenetluse ettevalmistamiseks. Süüdistataval peab olema võimalus korraldada oma kaitse asjakohasel viisil ja ilma piiranguteta, et oleks võimalik esitada esimese astme kohtule kõik asjakohased kaitseargumendid ning seega mõjutada menetluse tulemust (vt *Connolly vs. Ühendkuningriik* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 27245/95, 26. juuni 1996, ja *Moiseyev vs. Venemaa*, nr 62936/00, p 220, 9. oktoober 2008). Lisaks hõlmavad vahendid, mis peaksid olema kättesaadavad kõigile kuriteos süüdistatavatele, võimalust tutvuda oma kaitse ettevalmistamise eesmärgil menetluse jooksul läbi viidud

uurimistegevuse tulemustega (vt *C.G.P. vs. Holland* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 29835/96, 15. jaanuar 1997, ja *Foucher vs. Prantsusmaa*, 18. märts 1997, p-d 26–38, *Reports* 1997-II). Süüdistatavale antava piisava aja ja võimaluste küsimust peab hindama iga konkreetse kohtuasja asjaolude valguses (vt *Galstyan vs. Armeenia*, nr 26986/03, p 84, 15. november 2007, ja *Dolenec vs. Horvaatia*, nr 25282/06, p 208, 26. november 2009).

81. Kaitsesele tõendite, mis sisaldavad selliseid üksikasju, mille abil süüdistatav saaks enda süütust tõendada või aidata kaasa karistuse vähendamisele, avaldamata jätmise kujutaks endast keeldumist võimaldada kaitse ettevalmistamiseks vajalikke vahendeid ja seega konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktiga b tagatud õiguse rikkumist (vt *C.G.P.*, eespool viidatud). Siiski võib süüdistatavalt nõuda oma taotluse põhjendamist (vt *Bendenoun vs. Prantsusmaa*, 24. veebruar 1994, p 52, seeria A nr 284) ja riigisisestel kohtutel on õigus uurida vastavate argumentide asjakohasust (vt *C.G.P.*, eespool viidatud; *Natunen vs. Soome*, nr 21022/04, p 43, 31. märts 2009; ja *Janatuinen vs. Soome*, nr 28552/05, p 45, 8. detsember 2009).

82. Käesoleva kohtuasja juurde pöördudes märgib EIK, et jälitustoimikule juurdepääsu nõudes tugines kaebaja peamiselt kahele väitele. Esiteks soovis ta tuvastada, kas jälitustoimingute teostamine oli seaduslik ja teiseks väitis ta, et vastavalt poolte võrdsuse põhimõttele peab tal olema prokuröriга võrdne võimalus valida jälitustoimikust tõendeid. Lisaks nähtub kaebaja väidetest, et tal olid teatud kahtlused selles osas, et L. oli saanud politseilt suuniseid, mis oleks kujutanud endast ebaseaduslikku jälitustegevust ja mille tagajärjel oleks osa tõenditest olnud lubamatud.

83. EIK märgib, et vaatamata maakohtu kahele määrusele, millega lubati kaebajale juurdepääs jälitustoimikule, võimaldati talle juurdepääs ainult teabele, mille prokurör esitas tõendina. Lisaks oli tal juurdepääs kahele jälitustoimingu loale, mis hiljem lisati kriminaaltoimikule.

84. Kuna kaebajale ei võimaldatud juurdepääsu jälitustoimiku ülejäänud osale, peab EIK välja selgitama, kas käesolevas kohtuasjas kohaldatud otsustusprotsess oli kooskõlas võistleva kohtumenetluse nõuetega ja poolte võrdsuse põhimõttega ning seonduvate piisavate tagatistega kaebaja huvide kaitsmiseks.

85. EIK märgib, et vastavalt riigi seisukohale uuris maakohus jälitustoimikut ning oli seetõttu suuteline hindama jälitustegevuse seaduslikkust ja sellega saadud tõendite lubatavust. Selles osas tugines riik peamiselt maakohtu kohtuistungite protokollidele.

86. Kaebaja seda väidet ei vaidlustanud. Siiski märkis ta oma Riigikohtule esitatud kassatsioonis, et maakohtu menetluses ei olnud ta teadlik sellest, et kohus oli lisaks jälitustoimingute lubadele uurinud ka jälitustoimingute materjali ja et prokurör kinnitas seda alles apellatsioonimenetluses.

87. EIK leiab, et maakohtu 12. veebruari ja 15. oktoobri 2007. aasta kohtuistungite protokolle on tõesti võimalik tõlgendada erinevalt selles osas, kui suures ulatuses maakohus jälitustoimingu materjale uuris. Maakohtu ja ringkonnakohtu otsused ei loo selles asjas erilist selgust. Lisaks märgib kohus, et riigisisestel kohtudel ei põhjendanud selgelt, miks oli vastuvõetav, et kaebajale ei lubatud juurdepääsu jälitustoimikus sisalduvale avaldamata teabele. Ometi tuleb EIK meelde, et maakohus andis esialgu vastava juurdepääsuloa – mida politsei täielikult ei järginud –, kusjuures ringkonnakohus ühelt poolt leidis oma otsuses, et puudub põhjus koormata kriminaaltoimikut ebaolulise teabega ja teiselt poolt viitas jälitustoimingute materjali salajasusele. Siiski leiab EIK, et ringkonnakohtu nimetatud märkused olid üldist laadi, kuna nendest ei nähtu ja samuti ei ole väidetud, et ringkonnakohus oleks ise uurinud jälitustoimikut.

88. EIK on arvamisel, et käesolev kohtuasi erineb näiteks eespool viidatud kohtuasjadest *Fitt* ja *Jasper*, milles EIK nõustus, et kaitsele anti teavet ja võimalus esitada oma seisukohad ning osaleda otsustusprotsessis nii palju kui võimalik, ja kus EIK märkis, et esimese astme kohtu kohtunik hindas kogu aeg avaldamise vajadust, pakkudes täiendavat ja olulist kaitset. Nendes kohtuasjades ei tuvastanud EIK rikkumist artikli 6 lõike 1 alusel. Käesolevas kohtuasjas sai kaebaja alles tagasiulatuvalt prokurörit teada, et maakohus oli uurinud jälitustoimingutega seotud materjale. Lisaks ei teatatud talle mitteavaldamise põhjuseid ega mitteavaldatud materjali olemust ega ka seda, kas jälitustoimik sisaldas mis tahes avaldamata tõendeid. EIK leiab, et kohtu poolt käesolevas asjas järgitud menetlus ei olnud piisavaks vastukaaluks kaitsele põhjustatud raskustele, mis tulenesid piiratud juurdepääsust jälitustoimingutega seotud materjalile. Kaitset ei teavitatud asjakohasel viisil maakohu seisukohast, miks oli äärmiselt vajalik piirata kaitse õigusi ja neil ei olnud võimalik esitada mingeid vastuargumente nendele kaalutlustele. EIK võtab selles osas arvesse ka Riigikohtu hilisemat praktikat, mille kohaselt esimese astme kohus, isegi kui tal ei ole võimalik avalikustada jälitustoimikus sisalduvat materjali, võib avaldada oma arvamuse jälitustegevuse seaduslikkuse kohta ning selle arvamuse peab lisama kohtuistungis protokollis ja vajadusel ka kohtuotsusesse.

89. Lisaks paneb EIK siinkohal tähele, et maakohus andis esialgu kaebajale loa juurdepääsuks jälitustoimikule – viidates, et kohus ei leidnud põhjust vastava juurdepääsu piiramiseks ja leides, et sellel on kaitse jaoks mõningane tähtsus –, kuid ei võtnud piisavaid meetmeid, et tagada määruse täitmist uurimisasutuste poolt. Samuti ei käsitletud hiljem riigisiseste kohtute otsustes määruste mittetäitmise küsimust.

90. Antud asjaoludel EIK ei arva, et tõendite avaldamise küsimuse üle otsustamiseks kasutatud menetlus oli kooskõlas nõudega tagada võistlev kohtumenetlus ja poolte võrdsus ning seonduvad piisavad tagatised kaebaja huvide kaitsmiseks. Sellest järeldub, et selles osas on rikutud konventsiooni artiklit 6.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

91. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle protokolli on rikutud ja konventsiooniosalise õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajaduse korral määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.“

92. Riik oli seisukohal, et oma 28. novembril 2008 EIK-le esitatud kaebuses väitis kaebaja, et kuna tema eesmärk oli saavutada riigisisese menetluse taasavamine, loobus ta õiglase hüvituse nõudmisest oma kaebuses. Vastavalt sellele palus riik EIK-l kaebaja kaebus täies ulatuses rahuldamata jätta.

93. EIK märgib, et vastavalt kohtureeglite 60. reeglile peab kaebaja, kes soovib saavutada õiglase hüvituse määramist konventsiooni artikli 41 kohaselt, esitama sellekohase nõude (lõige 1). Kaebaja peab esitama kõik nõuded detailselt kaebaja sisuliste vastuväidete esitamiseks ette nähtud tähtaja jooksul (lõige 2).

94. Käesolevas kohtuasjas saatis kaebaja sisulised vastuväited koos oma õiglase hüvituse nõuetega 9. septembril 2010, mis jääb 13. septembril 2010 aeguva tähtaja sisse. EIK ei leia, et kaebaja varasemad sisulised väited olid tagasisivõtmatud või otsustava tähtsusega. Seetõttu ei saa kaebaja õiglase hüvituse nõuet jätta nimetatud alusel rahuldamata.

A. Kahju

95. Kaebaja nõudis varalise kahju eest 58 140 Eesti krooni (3716 eurot). See oli summa, mille ta oli maksnud riigituludesse tema suhtes tehtud süüdimõistva kohtuotsuse alusel. See sisaldas raha, mille ta oli süüteo käigus saanud, eksperditasu hüvitist ja sundraha. Mittevaralise kahju eest nõudis kaebaja 10 000 eurot.

96. Riik väitis, et summasid, mida kaebaja oli kohustatud maksma teda süüdimõistva kohtuotsuse alusel ei saa pidada varaliseks kahjuks. Samuti vaidlustas riik osaliselt kaebaja nõutud summa. Mittevaralise kahju osas oli riik seisukohal, et kaebajal on võimalus taotleda oma kohtuasja taasavamist, kui EIK tuvastab rikkumise; seetõttu leidis riik, et rikkumise tuvastamine kujutab endast piisavat hüvitust. Kui EIK peaks otsustama mõista välja õiglane hüvitis, jätab riik mittevaralise kahju eest mõistliku summa kindlaksmääramise EIK otsustada.

97. EIK ei saa spekuloida, milline oleks kohtumenetluse tulemus olnud siis, kui konventsiooni ei oleks rikutud (vt nt *Jalloh vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 54810/00, p 128, EIK 2006-IX, ja *Martinie vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 58675/00, p 59, EIK 2006-VI). EIK leiab, et puudub piisav tõestus põhjusliku seose olemasolu kohta tuvastatud rikkumise ja kaebaja kantud varalise kahju vahel. Seega sellel alusel hüvitist välja mõista ei saa. Teisest küljest mõistab EIK kaebaja kasuks 5200 eurot mittevaralise kahju eest ja sellele lisanduvad summalt tasutavad võimalikud maksud.

B. Kulud

98. Kaebaja nõudis ka 295 766 Eesti krooni (18 903 eurot) riigisisese kohtumenetluses kantud kulude katteks ja 119 136,44 Eesti krooni (7614 eurot) inimõiguste kohtus kantud menetluskulude katteks.

99. Riik leidis, et nõuet riigisisese kohtumenetluses kantud kulude hüvitamiseks ei tohiks rahuldada ja et kaebaja nõutavad summad on ülemäära suured.

100. Vastavalt EIK praktikale on kaebajal õigus kulude hüvitamisele üksnes niivõrd, kui võrd on tõendanud, et kulutused on olnud tegelikud ja hädavajalikud ning oma suuruse poolest mõistlikud. Võttes arvesse tema kasutuses oleva teabe ja eespool esitatud kriteeriumid, peab EIK käesolevas asjas mõistlikuks mõista kõikide kulude eest välja 3000 eurot.

C. Viivis

101. Kohus peab kohaseks viivise määra seostamist Euroopa Keskpannga laenuintressi piirmääraga, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra.

EELTOODUST LÄHTUVALT KOHUS ÜHEHÄÄLSELT

1. *tunnistab* kaebuse vastuvõetavaks;
2. *leiab*, et on rikutud konventsiooni artiklit 6;
3. *leiab*,

(a) et vastustajariik peab kaebajale maksma kolme kuu jooksul kohtuotsuse jõustumise päevast vastavalt konventsiooni artikli 44 lõikele 2 järgmised summad:

(i) 5200 (viis tuhat kakssada) eurot mittevaralise kahju eest ja sellele lisanduvad võimalikud maksud;

(ii) 3000 (kolm tuhat) eurot kantud kulude eest ja sellele lisanduvad võimalikud kaebaja poolt tasutavad maksud;

(b) et alates eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summalt maksta lihtviivist määra järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääradele, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra;

4. *jätab rahuldamata* kaebaja ülejäänud õiglase hüvituse nõuded.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 6. märtsil 2012 vastavalt kohtureeglite 77. reegli lõigetele 2 ja 3.

Søren Nielsen
Osakonna sekretär

Nina Vajić
Esinaine